

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 8. januarija 1879.

Obseg: Torbica podukov mladim gospodarjem, ki pričnó kmetovati. — Gospodarske skušnje. — Razglas konjerejcem Kranjskim. — Kaj storiti, če je kravi po kaki bolezni vime trdo postalo. — Zapisnik 43. odborove seje Matice slovenske 18. decembra. — Jezikoslovne opazke. — Slovansko književstvo. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Torbica podukov mladim gospodarjem, ki pričnó kmetovati.

Po spisu C. Schütza, popotnega kmetijskega učitelja na Koroškem.

Žalostne skušnje nam kažejo, da, če mlad ali stareji človek brez vednosti začne gospodariti, zabrede v take pomote, iz katerih se včasih z najboljo voljo ne more več izmotati. Jaz sam sem taka nesrečna gospodarstva videl, zato mislim, da pravo zadenem, če mladim gospodarjem nekoliko nauka podam, da se ognejo nesrečnemu kmetovanju. Morebiti si tudi kak stareji gospodar iz teh naukov posname kak koristen opomin.

Prvo, kar morem na srce položiti začetniku gospodarstva, je to, da dobro prevdari, koliko ima kapitala. En del kapitala ali premoženja leži v zemlji, katero posedata gospodar, in pa v gospodarstvu potrebnih poslopij — to je zemljiški kapital; — drugi del premoženja mora pa gospodar v rokah imeti za to, da si omisli živino, gospodarsko orodje, semena, živinsko krmo, gnoj, in pa da si pridrži še toliko gotovega denarja, kolikor ga potrebuje za druge potrebščine v prvem gospodarskem letu, na pr. za davke, plačila delavcev, asekuranco, živež itd. Razen tega mora še nekoliko denarja na strani imeti za neprevidene nesreče po toči, če mu živine kaj pogine itd. Ta — drugi del — kapitala se imenuje gospodarstveni kapital. Prvi pregrešek mladih gospodarjev je večidel ta, da prenizko cenijo gospodarstveni kapital, potem pa, ker jim denarja zmanjka, v dolgove zabredejo, iz katerih se težko izkopljejo ali pa celó ne.

Res je, da se ne dá natanko znesek gospodarstvenega kapitala določiti, kajti to je odvisno od marsikakih okolščin; vsakako pa vendar vidi gospodar pred seboj nekatere potrebščine.

V tem, če začetnik nima denarja za gospodarske potrebščine leži največa nevarnost za neskušnega gospodarja. Zato naj mu veljajo sledeča vodila:

1. Bolje je, če nima gospodar precej denarja za gospodarstvo, da v najem (štant) vzame kako večje posestvo, kakor pa da manjše posestvo kupi in za to potrosi celi svoj kapital, da mu potem nič denarjev v rokah ne ostane in kmalu na kant pride.

2. Nespametno je, če kdo pri nastopu gospodarstva začne zidati poslopja, katera mu niso neobhodno po-

trebna. Uže marsikdo, ki je velika in lepa poslopja si zidal, se je s tem pregnal in kmalu onemogel; zidal je tak gospodar ne za se, ampak za druge. Star pregovor pravi: „norci zidajo hiše, pametni ljudje pa stanujejo v njih.“

3. Ravno tako nespametno je o nastopu kakega gospodarstva nakupiti si precej dragih mašin in orodja. Večidel pride tako orodje med staro ropotijo zato, ker ni bilo pametno izbrano, ali ker ga mladi gospodar ni umel rabiti, ali ker sploh dotičnemu gospodarstvu ni primerno.

Najmanj škode bode mladi gospodar trpel, če dobro prevdari, kaj in koliko mu je pri gospodarstvu neobhodno potrebno; če ne, zaide v navadno napako neskušnih ljudi, ki mislijo, da vse bolj vedó memo družih, vsacega obirajo, sebe same pa za nezmotljive imajo. Bolj pametno ravná mladi gospodar, če gleda na sosede, o katerih je znano, da dobro gospodarijo, si pri svojem gospodarstvu opomorejo, in po njihovih zgledih tudi on kmetuje. Še le potem, ko se je o gospodarstvu bolje izpametoval in marsikaj skusil, je pravi čas, da staro in slabejo robo zamenja z novo in boljo. Potem bo njegov zgled tudi sosede njegove napotil na umnejše in koristnejše kmetovanje.

Ko je mladi gospodar nastopil kmetovanje, naj prvo skrb obrne na gnoj, ki se po pravici imenuje „duša“ kmetijstva. Dokler nima obilnega gospodarstvenega kapitala, naj pa nikaner ne misli na nakup tako imenovanega umetnega gnoja, ampak skrbi naj, da bo domá dobil gnoja, kolikor ga potrebuje. Prvo skrb naj obrne na gnojnico, da mu od tega najboljšega gnojiva nobena kaplja po nemarnosti ne odteče. Naprava dobre in trdne jame, kamor naj se odteka gnojnica, bodi mu zato prva skrb. Zraven tega naj skrbi mladi gospodar, da se mu ne pogubi nič pepela, ki je izvrstni gnoj senožetim; tudi kosti naj pridno nabira; potem pa brž skrbi za kúp mešanega gnoja (komposta), ki se najbolje naredí poleg gnojnične jame. Mešani gnoj se imenuje zato, ker obstaja iz mnogovrstne sodrge, katero umni kmetovalec na kup spravlja, na priliko, smeti z dvorišča, poda in drvarnice, cestno blato, plevel, nanošena prst, kri, drobne kosti itd. Jako koristno je tudi, če gospodar mešanemu gnoju prideva človeško blato (katerega vrednost od enega človeka na leto in dan znaša 4 gld.) konjski in pa svinjski gnoj, katera sama se ne pilegata dobro polju. Po tem načinu se dá vsako leto velik kup komposta napraviti, ki, če se večkrat polije z gnojnico in enkrat ali dvakrat med letom premeša, je po

sebeno izvrsten gnoj travnikom. Za polje je pa mešani gnoj zato manj pripraven, ker se z njim lahko plevel zaseje.

Če je gospodar tako svojo skrb obrnil na travnike, mu ne bo klaje za živino manjkalo; obilna in dobra klaja pa je glavni pogoj koristne živinoreje. Od tega pa, kaj in koliko se živini krme poklada, je odvisno to, da gospodar več ali manj boljšega ali slaberega gnoja pridela. Dalje naj pa gospodar vé tudi to, da se gnoj rodovitno le potem obdrži, če trdno na kupu leži, je zmirom vlažen in če ne plesnija. To pa, da iz gnoja ne izpuhtijo tečni gazi, se ubrani s tem, da se na gnoj nekoliko prsti ali pa zmetega gipsa nasuje.

Kedar gospodar gnoj na polje izvozi, naj ga, kakor hitro je mogoče, podorje ali pa vsaj s prstjo pokrije.

Če se pomisli, da stroški pri napravi gnoja za cent 20–30 krajcarjev ali še več znašajo, in da se od odraščene goveda leto in dan pridela okoli 200 centov gnoja, ter da te stroške mora njiva poplačati s tem, kar se na njej pridela, je pač jasno kot beli dan, kako treba je, da gospodar vso svojo skrb obrne na pripravljanje gnoja.

To vse spada v umno živinorejo. Ni pa vsak umen živinorejec, ki ima poln hlev živine. Le tistemu gospodarju gre ime živinorejca, ki vé, kaj hoče doseči, in izbira prave poti, da ta cilj doseže.*) Vsak drug, čegar glavna skrb je le to, da se mu živina vsako leto ubreji, ne zasluži imena živinorejca, ampak le ime govedarja.

Konec mojih besedi je pa ta, da umni gospodar mora biti dober računar, ki z mero in vago v rokah zapisuje vse dogodke v hiši in na dvorišču, na polji in v hlevu, vse dohodke in stroške marljivo zaznamuje, prevdarja in pretehtuje vse, da koncem leta natanko vé, kaj je čez leto dosegel, zakaj se mu je ena reč dobro posrečila, druga pa škodo prizadela.

Po vsem tem pride sam do spoznanja, ali je gledé na svoje razmere prav gospodaril ali da mu je treba gospodarstvo predrugačiti.

Taki misleči in mirno prevdarjajoči gospodarji, ki se nikoli ne prenačijo, iščejo in najdejo dobrih podučnih knjig in časnikov; tudi pristopijo kot udje k družbam kmetijskim, ki jim pojasnijo marsikaj, kar še sami ne vedó, in tako stopajo prevdarno z zahtevami novega časa naprej. Taki gospodarji ne pridejo nikoli na kant!

Gospodarske skušnje.

* *Kako predenico na senošetih pokončati.* Nasvetuje se zoper to nadlogo marsikaj, al pomaga malo kaj. Po novejših skušnjah je neki najboljše, če se predenica požanje ali pokosi, potem pa tisti kraji, kjer predenica stoji, prekopajo. Če je detelja že precej velika — kajti takrat se najbolj zapazi ta nadloga — potem se mora pokositi, predno se zemlja tam razkopava. Ni pa koristno tako razkopane kraje koj z novim deteljnim semenom obsejati, ampak bolje je s setvijo vsaj kake 4 tedne čakati. Na takem mestu novo seme bolje obrodi in gospodar si mora gotov biti, da je predenico pokončal. Če pa tega ne stori, potem je mogoče, da nekatere nitke nadležne predenice niso še vsahnile in da nove deteljne rastlinice zopet zapredó. — Na te skušnje se opira celó policijski ukaz okrajne gosposke Engen-

*) V slovenskem jeziku je družba kmetijska Kranjska izdala „nauk o umni živinoreji“ z ličnimi podobami, spisano od dr. Jan. Bleiweisa, kateri tako jasno razklada vodila umne reje konj, goved, ovac, koz in prešičev, da noben gospodar bi ne smel biti brez te koristne knjige, katera veljá le 80 krajcarjev.

ske na Saksonskem, po katerem se ne sme na deteljša, ker je predenica bila izkopana, pred 4 tedni nova detelja vsejati.

Živinozdravniška skušnja.

Kaj storiti, če je kravi po kaki bolezni vime trdo postalo.

Trdo vime, če je bolezen zastarela, je težko ozdraviti. Včasih se sicer primeri, da se trdina sama po sebi izgubi, ko je krava zopet tele imela in iznova mleko začelo v vimenu se narejati. Če trdina ni zastarela, se pa včasih tudi posreči, jo odpraviti s tem, da se trdo vime dvakrat v tednu namaže z mazilom, za katero se vzame en del joda, en del jodkalija in pa 15 delov sala; predno se pa vime s tem mazilom namaže, treba ga je vselej z mlačno vodo dobro umiti; tudi to pripomore k vspehu mazila, če se vime večkrat gladi in rahlo gnjete in pa poskusi sesec na strjeni strani včasih molsti. Če vse to ni pomagalo, potem naj se poskusi, ko je breja krava nehala molsti, in sicer kakih 14 dni pred porodom, sesce na strjeni strani vimena večkrat prav rahlo molzti, da se s tem obudi mlekotok.

Razglas konjerejcem Kranjskim.

C. k. deželna vlada je po nasvetu družbe kmetijske sklenila, da, kakor prejšnja leta, bode tudi letos c. kr. komisija šla po deželi ogledavat žebce tacih gospodarjev, kateri želijo za nje dovoljenja (licence) za letošnje spuščanje dobiti.

Ta komisija pride v Radoljico 21. dne, v Kranj 22. dne, v Kamnik 24. dne, v Ljubljano pa 25. dne tega meseca dopoldne ob 9. uri. V Ljubljani je, kakor druga leta, preiskavanje žebcev v živinozdravnišnici na spodnjih Poljanah.

Zraven vojaških komisarjev sta v tej komisiji gosp. grajščak J. F. Seunig, kot zastopnik družbe kmetijske in pa gosp. dr. Schindler, c. k. živinozdravnik, kot zastopnik deželne vlade.

C. k. okrajnim glavarstvom je c. k. deželna vlada ukazala, da gospodarjem, ki imajo za pleme sposobnih žebcev, na drobno vse povedó, kar jim je vedeti potrebno.

Glavni odbor družbe kmetijske Kranjske.

Znanstvene stvari.

Zapisnik 43. odborove seje Matice Slovenske

v Ljubljani 18. decembra 1878.

Vdeležilo se je te skupščine 16 Ljubljanskih odbornikov (gospodje dr. Jan. Bleiweis kot predsednik, dr. Jarec, Klun, Kozler, Kržič, Marn, Močnik, dr. Poklukar, Praprotnik, Robič, Souvan, Stegnar, Šolar, Tomšič, Zupančič, dr. Zupanec) in 1 vnanji odbornik (gosp. Luka Svetec.)

Predsednik dr. Jan. Bleiweis pozdravi zbrane in omenja hvalevrednega darila g. Petra Kozlerja, ki je Matici poklonil lepo zbirko svojih knjig in časopisov. Odbor mu izreka toplo zahvalo.

Tajnik poroča o važnejših stvaréh tako-le: Od zadnje redne odborove seje, to je od 6. marca t. l., vpisalo se je v vložni zapisnik 141 številc, med katerimi so važnejše te-le: